

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

בס"ד

תש"ף
2020

חלופות בהערכה
"מסורת ומודרנה בקהילות יהודיות בין שתי מלחמות העולם"
עבודת חקר
מעודכן לתשפ"א

יש להקדיש לנושא זה עד 15 שעות.

הערכה חלופית זו מאפשרת לתלמיד לכתוב עבודת-חקר על הקהילה ממנה באה משפחתו או על כל קהילה אחרת המעניינת אותו. במסגרת עבודת-החקר (במסלוליה השונים) יבחן התלמיד את הדברים גם מפרספקטיבה של זמן דרך ריאיון טלפוני עם בן/בת הקהילה.

מורה שיבחר בחלופה זה, ינחה את תלמידיו לבחור באחד משלושת המסלולים הבאים:

חלופה 1: השוואה בין שתי קהילות (אחת ממזרח ואחת ממערב) על סמך מקורות ראשוניים כמו תעודות ופנקסי קהילות ומקורות משניים.

חלופה 2: יומן קריאה – קריאת ספר שבו משתקפים חיי הקהילה אותה בחר התלמיד לחקור בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.

חלופה 3: ניתוח סרט או אוסף תמונות בהם משתקפים חיי הקהילה אותה בחר התלמיד לחקור בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.

הערות כלליות:

- על העבודה לשקף את החיים היהודיים ואת הדילמות של מסורת-מודרנה שעמן הקהילה התמודדה.
- את העבודה יש להגיש כעבודת חקר.
- מומלץ כי ההערכה החלופית תיעשה בזוגות (אפשר גם בעבודה יחידנית, אך לא יותר מ-2 תלמידים בקבוצה).
- התלמידים יגישו עבודה מודפסת/מתוקשבת.

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 91911. טל' נייד: 050-6282363 פקס' 02-5604018

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>

כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

bilhagl@education.gov.il

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

- מומלץ כי המורה יבחר שתי תחנות (לפחות) בתהליך העבודה של התלמידים שבהן יהיה מעורב במהלך התקדמות העבודה (מומלץ באמצעות תקשורת מקוונת).

להלן פירוט מסלולי חקר הקהילות:

חלופה 1: השוואה בין קהילות -

על התלמיד לבצע תהליך השוואה בין 2 קהילות, לפי בחירתו, על בסיס שלושה תבחינים לפחות. מטרת ההשוואה בחלופה זו היא לתת לתלמיד מבט-על אודות התמודדות היהודים עם קיומם בתפוצות השונות בעידן המודרני. התלמידים חוקרים את הדומה והשונה בין שתי הקהילות, ונדרשים להציג את מסקנות ההשוואה. על התלמיד לנסח שאלת חקר המביאה לידי ביטוי את מיומנות ההשוואה. יש לעשות שימוש בשלושה מקורות מידע לפחות: שני מקורות מידע ראשוניים ומקור מידע משני אחד.

בנוסף לכך, יראיינו התלמידים בריאיון טלפוני בן/בת קהילה אחת (מתוך השתיים) אודות הממצאים שעלו בעבודת החקר. המפגש עם בן/בת הקהילה החיים כעת ישלים את מבט-העל לתמונה שלמה יותר החוצה זמנים. להלן קישור למסמך העוסק בתורת הריאיון:

https://drive.google.com/file/d/0B5MHg-JMg_57UWZ5R1VhaVZEQWM/view?usp=sharing

מבנה העבודה:

1. עמוד פתיחה הכולל את: נושא העבודה, פרטי התלמיד, פרטי המורה המנחה, שם בית הספר ותאריך. יש לצרף תמונה של התלמידים יחד עם בן/בת הקהילה שרואיין.
2. רקע קצר (בן 3 עמודים לכל היותר) על התקופה ועל האזור של הקהילות שנבחרו (ניתן להיעזר במרשתת).
3. הצגת הקהילות –
  1. על התלמידים לכתוב סקירה (בת 2-3 עמודים) על כל קהילה.
  2. על התלמידים לערוך טבלה משווה בין שתי הקהילות שנבחרו על פי התבחינים הבאים: מעמד היהודים מבחינה משפטית וכלכלית, המבנה הקהילתי, סמכויות ההנהגה, חינוך והשכלה, הצטרפות לארגונים יהודיים ולזרמים ותנועות יהודיות, מידת ואופן חדירת התנועה הציונית, מעמד האישה, התערותם בסביבה ועוד. בכל אחד מהתבחינים הללו יש להתייחס לתגובות הקהילה היהודית למודרנה.
  - ד. על התלמידים לכתוב דברי סיכום הכוללים את המסקנות הנלמדות מההשוואה בין שתי הקהילות.
- ה. על התלמידים להציג את העדות ששמעו מפי בן/בת הקהילה אודות התבחינים שנערכו בהם ההשוואה.
  - ו. על התלמידים להכין תוצר יצירתי המשקף את עבודת-החקר. כגון: כרזה, משחק, סרטון, מצגת, הצגה, אלבום תמונות משפחתי מוער, יומן מסע בקהילה, מדריך למבקר בקהילה ועוד.
  - ז. על התלמידים לכתוב רפלקציה שתשקף את תהליך הלמידה על כל שלביו.
  - ח. יש לצרף רשימה ביבליוגרפית הכתובה על פי כללי הכתיבה האקדמית.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

חלופה 2: יומן קריאה על ספר

יומן קריאה – קריאת ספר שבו משתקפים חיי הקהילה אותה בחר התלמיד לחקור בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.

אחד ממקורות המידע החשובים בלמידה על קהילות הם הספרים. ניתן לגוון בסוגות ספרותיות שונות: יומנים, סיפורת המתארת אירוע בודד בקהילה הנבחרת, קובץ שירים, פסיקות הלכתיות ועוד.

מבנה העבודה:

1. עמוד פתיחה הכולל את נושא העבודה, פרטי התלמיד, פרטי המורה המנחה, שם בית הספר ותאריך.
יש לצרף תמונה של התלמידים יחד עם בן/בת הקהילה שרואיין.
2. זיהוי נושא הספר ותיאור התוכן שלו בקצרה:

א. שם הספר ושם המחבר

ב. שנת חיבור היצירה

ג. זהות המחבר

ד. הגדרה (קצרה) לאפיון הספר - האם זהו - יומן קהילה / ספר שירה / סיפור ריאליסטי / אוסף תעודות / אוסף סיפורים וכד'.

ה. הרקע הכללי של היצירה - זמן ומקום מן הבחינה ההיסטורית (ניתן להיעזר במרשתת).

ו. סיכום הספר - הווי החיים בקהילה העולה מתוך התיאורים והמסמכים, הצגת הדמויות המרכזיות והאירועים המרכזיים בקהילה באמצעות מספר משפטי תיאור על כל אחד מהם.

ז. ציטוט מספר משפטים מעניינים מן הספר או קטע שריגש/עניין במיוחד, או משפט הנראה כנקודת מפנה בספר. יש להסביר בחירה זו תוך הבעת עמדה מנומקת.

ח. דברי סיכום הכוללים את הלבטים של מודרנה/מסורת, ההכרעות שקיבלו הדמויות המרכזיות והסיבות להן.

3. התלמידים יציגו 2 מקורות מידע נוספים על הקהילה הנחקרת. מתוכם לפחות מקור מידע ראשוני אחד. התלמידים יציגו את הדברים הנלמדים ממקורות מידע אלו בקשר לחיי הקהילה בין שתי מלחמות העולם.

4. התלמידים יראיינו בריאיון טלפוני בן/בת קהילה אודות הממצאים שעלו מקריאת הספר וניתוחו. המפגש עם

בן/בת הקהילה החיים כעת ישלים את מבט-העל לתמונה שלמה יותר. להלן קישור למסמך מנחה בנושא הריאיון:

https://drive.google.com/file/d/0B5MHg-JMg_57UWZ5R1VhaVZEQWM/view?usp=sharing

5. התלמידים יכינו תוצר יצירתי המשקף את תהליך החקר - כרזה, משחק, סרטון, מצגת, הצגה,

אלבום תמונות משפחתי מוער, יומן מסע בקהילה, מדריך למבקר בקהילה ועוד.

6. על התלמידים לכתוב רפלקציה שתשקף את תהליך הלמידה על כל שלביו.

7. יש לצרף רשימה ביבליוגרפית הכתובה על פי כללי הכתיבה האקדמית.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

חלופה 3: ניתוח סרט / אוסף תמונות

ניתוח סרט או אוסף תמונות בהם משתקפים חיי הקהילה אותה בחר התלמיד לחקור בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.

ניתוח סרט או אוסף תמונות על הקהילה הנבחרת מפגיש את התלמידים עם מקורות חזותיים המקפלים בתוכם מידע היסטורי רב. בעידן החשיפה למידע חזותי, חשוב ללמד את התלמידים לעשות שימוש במדיה זו להפקת ידע היסטורי ודיון בו.

מבנה העבודה:

1. פתיחה הכוללת את נושא העבודה, פרטי התלמיד, פרטי המורה המנחה, שם בית הספר ותאריך.
יש לצרף תמונה של התלמידים יחד עם בן/בת הקהילה שרואיין.
2. זיהוי נושא היצירה ותיאור התוכן שלה בקצרה :
א. שם הסרט/ האוסף ושם המחבר
ב. שנת חיבור היצירה
3. זהות המחבר
4. הרקע הכללי של היצירה - זמן ומקום מן הבחינה ההיסטורית (ניתן להיעזר במרשתת).
5. הגדרה (קצרה) לאפיון הסרט /האוסף - האם זהו סרט הרפתקה / סרט ריאליסטי / אוסף תצלומים / ציורים /פרסומות ומודעות וכד'
6. סיכום המקור החזותי - הווי החיים בקהילה העולה מתוך הסרט/תמונות, דמויות ואירועים באמצעות מספר משפטי תיאור על כל אחד מהם.
7. ציטוט מספר משפטים מעניינים מן הסרט, או קטע שריגש /עניין במיוחד, או משפט הנראה כנקודת מפנה בסרט/ הצגת תמונה משמעותית מהאוסף והרלוונטיות שלה ללומד.
8. דברי סיכום הכוללים את הלבטים של מודרנה/מסורת העולים מן הסרט/אוסף התמונות.
3. התלמידים יציגו 2 מקורות מידע נוספים על הקהילה הנחקרת. מתוכם לפחות מקור מידע ראשוני אחד. התלמידים יציגו את הדברים הנלמדים ממקורות מידע אלו בקשר לחיי הקהילה בין שתי מלחמות העולם.
4. התלמידים יראיינו בריאיון טלפוני בן/בת קהילה אודות הממצאים שעלו מהצפייה בסרט/אוסף תמונות וניתוחם. המפגש עם בן/בת הקהילה החיים כעת ישלים את מבט-העל לתמונה שלמה יותר.

להלן קישור למסמך מנחה בנושא הריאיון :

https://drive.google.com/file/d/0B5MHg-JMg_57UWZ5R1VhaVZEQWM/view?usp=sharing

5. התלמידים יכינו תוצר יצירתי המשקף את תהליך החקר - כרזה, משחק, סרטון, מצגת, הצגה, אלבום תמונות משפחתי מוער, יומן מסע בקהילה, מדריך למבקר בקהילה ועוד.
6. על התלמידים לכתוב רפלקציה שתשקף את תהליך הלמידה על כל שלביו.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

7. יש לצרף רשימה ביבליוגרפית הכתובה על פי כללי הכתיבה האקדמית.

מחווון מומלץ לכל החלופות:

1. 25% - תוכן העבודה (הכנת הסקירות / ניתוח סרט / אוסף תמונות או יומן קריאה) -מיזוג מידע, ניתוח ועיבוד הידע.
  2. 15% - הסקת מסקנות מן ההשוואה / הספר / הסרט / התמונות.
  3. 15% - ריאיון טלפוני עם בן/בת הקהילה
  4. 15% - הכנת תוצר מקורי המשקף תובנות היסטוריות ומביע ערכיות ורלוונטיות ללומד.
  5. 10% - כללי כתיבה מדעית והגשה אסתטית (מבנה: ראשי פרקים, תוכן עניינים, הערות שוליים, כתיבה ביבליוגרפית תקינה)
  6. 5% - תהליך הכתיבה (עמידה בלוח זמנים, קשר עם המורה, גילוי יוזמה ועצמאות, עבודת צוות)
  7. 15% - רפלקציה
- הערה: ניתן לתת בonus של עד 10% במידה והתלמיד התייחס בעבודתו לערכים או דילמות מוסריות.

רפלקציה:

להלן הצעות לשאלות רפלקציה:

התלמידים יסבירו:

- במה הוסיפו ההשוואה/הספר/הסרט/אוסף התמונות/הריאיון לידע ההיסטורי שלהם בנושא?
- האם היה מקור כלשהו שריגש אותם?
- אלו מבין הדברים שקראו "מדבר" אליהם באופן מיוחד? מה היה משמעותי בעיניהם?
- מה הפתיע/הרגיז אותם במה שקראו. מדוע?
- האם התחדשו דברים בעקבות הריאיון עם בן/בת הקהילה?
- אלו שאלות נותרו פתוחות?
- במה המקורות שנבחרו רלוונטיים לחייהם/לחברה הישראלית?
- מה הם לוקחים לחייהם מתוך מה שלמדו?
- איזה שינוי היו רוצים שיתחולל בהם/ בחייהם בעקבות הלימוד?

לו"ז מומלץ: סיום כתיבת החלופה ע"י התלמידים עד פסח. הערכה ומתן ציון עד ר"ח סיון.
מומלץ כי יתקיים יום-שיא / תערוכה בבית הספר ויוצגו העבודות והתוצרים של התלמידים.
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד יקיים בקרה מדגמית בבתי ספר אחדים.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

נספח – הצעה - ביבליוגרפיה מומלצת:

ספרים/מאמרים/קישורים

- קהילות ישראל במזרח במאות ה-19 וה-20, הוצאת מכון בן צבי
- זיכרונותיי - סיפורם של ימי תפארת וגלות - סיפורה של קהילת כוטאיש בגרוזיה, נחום שמריהו ששונקין, הוצאת קה"ת
- פנקס הקהילות: אנציקלופדיה של היישובים היהודיים למן היווסדם ועד לאחר מלחמת העולם השנייה (הקהילות: רומניה, הונגריה, גרמניה, פולין, הולנד, יוגוסלביה, ליטא, לוב תוניסיה, יון, סלובקיה)
- מארץ מבוא השמש - יהודי אפריקה הצפונית בארצותיהם, הירשברג חיים זאב, הוצאת ההסתדרות הציונית
- יהודי צרפת, פוגאץ' יצחק, ספריית מעריב
- נדחי ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי
- תמורות דרמה אנושית ביבשת השחורה - גיטה גורדון- קהילת דרום אפריקה
- לא תם המסע - חלק א' -לאה פריד- קהילת ברלין
- הכל לאדון הכל, רוחמה שיין- קהילת ניו יורק
- וילנא וירושלים דליטא - ישראל קלאוזנר, בית לוחמי הגטאות, הקיבוץ המאוחד
- תוניס אל כברה-שמשון צרפתי, הוצאת המחבר, תשמ"ח

<http://www.google.com/url?q=http%3A%2F%2Fwww.daat.ac.il%2Fwarsaw%2Fc.htm&usg=AFQjCNGROMhqnAEumUWqoU0HzBSS9JbyFg&sntz=1&sa=D> – מאמר ורשה לפני

השואה

קישור לאתר בית התפוצות לצורך הזמנת מידע על קהילה:

<http://www.bh.org.il/he/%D7%9E%D7%90%D7%92%D7%A8%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%90%D7%95%D7%A1%D7%A4%D7%99%D7%9D/%D7%A7%D7%94%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%AA-%D7%99%D7%94%D7%95%D7%93%D7%99%D7%95%D7%AA/>

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

סרטים

[-http://www.youtube.com/watch?v=jfd7DOP7vaQ](http://www.youtube.com/watch?v=jfd7DOP7vaQ)

החיים בפולין לפני השואה

[-spfreload=10&http://www.youtube.com/watch?v=qNZfQxwQ0x0](http://www.youtube.com/watch?v=qNZfQxwQ0x0)

קהילת נובוגרודק מ1931

[-https://www.youtube.com/watch?v=N_f25XPm4G8](https://www.youtube.com/watch?v=N_f25XPm4G8)

קהילת מונקאטש

[-spfreload=10&https://www.youtube.com/watch?v=8IZr1v4DwUk](https://www.youtube.com/watch?v=8IZr1v4DwUk)

יהודי מרוקו

[-spfreload=10&https://www.youtube.com/watch?v=lsjF0GKgr2M](https://www.youtube.com/watch?v=lsjF0GKgr2M)

קהילת וילנא 1939

[-spfreload=10h&https://www.youtube.com/watch?v=snk-iVLENII](https://www.youtube.com/watch?v=snk-iVLENII)

הסרט "צמות" - יהודי עיראק

אוסף תמונות

תמונות מקהילת קראקוב

<http://www.google.com/url?q=http%3A%2F%2Fwww.ynet.co.il%2Farticles%2F0%2C7340usg=AFQjCNGVaf6ghRnKA-&sntz=1&sa=D&%2CL-3661309%2C00.htmlsD6OMgXn0DozXBnw>